

SPRAWOZDANIE MERYTORYCZNE Z DZIAŁANOŚCI FUNDACJI „BORUSSIA” W ROKU 2011

GREMIA FUNDACJI

W 2011 r. Rada Fundacji „Borussia” pracowała w składzie, powołanym w 2010 r. na II kadencję przez Zgromadzenie Fundatorów (Kazimierz Brakoniecki, Robert Traba): przewodnicząca – Iwona Liżewska, członkowie: Inga Iwasiów, Basil Kerski, Ryszard Michalski, Piotr Mitzner, Hubert Orłowski, Leszek Żyliński.

Coroczne posiedzenie Rady Fundacji „Borussia” odbyło się w Olsztynie 11 czerwca 2011 r. Wzięli w nim udział członkowie Rady, Fundatorzy, członkowie Zarządu Fundacji oraz – na zaproszenie Fundatorów – członkowie Zarządu Stowarzyszenia Wspólnota Kulturowa „Borussia”. Poza sprawozdaniem z działalności fundacji za rok 2010 dyskutowano kierunki strategicznego rozwoju obu organizacji w kontekście działań programowych i zmieniających się warunków dostępu do źródeł finansowania. Rada pozytywnie zaopiniowała sprawozdanie merytoryczne i finansowe z działalności fundacji za 2010 r.

DZIAŁALNOŚĆ PROGRAMOWA

PROGRAM DOM MENDELSONNA

Program realizowany jest w partnerstwie ze Stowarzyszeniem WK „Borussia”.

Wiosną 2011 r. prowadzone były prace budowlane we wnętrzu budynku, finansowane dzięki grantowi Krakowskiej Fundacji Komunikacji Społecznej TViR. Dopiero późną jesienią rozpoczęła się główna faza realizacji projektu inwestycyjnego „Dom Mendelsohna. Remont i przystosowanie zabytkowego domu oczyszczeń Bet Tahara na cele edukacyjne, kulturalne i turystyczne”, finansowana ze środków Regionalnego Programu Operacyjnego Warmia i Mazury 2007-2013. Opóźnienie w uruchomieniu środków unijnych wywołane było trudnościami fundacji w ustanowieniu dodatkowego zabezpieczenia realizacji umowy grantowej. Mimo przesunięć w harmonogramie projektu planujemy, że do końca 2012 r. budynek ma zyskać nową funkcję i stać się borussiańskim Centrum Dialogu Międzykulturowego, noszącym imię architekta Ericha Mendelsohna. Pracom konserwatorsko-budowlanym w budynku towarzyszy rewaloryzacja cmentarza żydowskiego. Działania te wiążą się z dużym obciążeniem dla fundacji, która – przypomnijmy – jako jedyna w skali regionu organizacja pozarządowa – wzięła na siebie trud uratowania przed zniszczeniem cennego zabytkowego obiektu.

Nadal poszukujemy środków na część prac konserwatorskich, budowlanych, wyposażenie tworzonego w Domu Mendelsohna Centrum Dialogu Międzykulturowego oraz budowę łącznika między dawnym domem przedpogrzebowym i domem ogrodnika.

Koordynacja: Ewa Romanowska, Beata Samońtówic

Współpraca: Eliza Popławska-Jodko

Program DOM MENDELSONNA także w 2011 r. obejmował kolejne działania kulturalne i edukacyjne:

SPOTKANIA Z CYKLU SALON MENDELSONNA

W dniach 28-31.03.2011 r. na zaproszenie fundacji przyjechała do Olsztyna Alexis Petty ze Stanów Zjednoczonych, prawnuczka Ericha Mendelsohna. Młoda architektka podróżuje śladami Mendelsohna, odwiedzając miejsca w Europie i Izraelu, w których pracował, tworzył i mieszkał jej przodek. Podczas Salonu Mendelsohna Alexis Petty przedstawiła swój autorski projekt artystyczny, nawiązujący do dorobku Mendelsohna „ON FINDING YOUR PEOPLE – O architekturze mieszkalnej w czasach modernizmu albo o tym, czy domy strzegą wspomnień swoich mieszkańców”. W Polsce i

Olsztynie była po raz pierwszy. Spotkała się z uczniami I Liceum Ogólnokształcącego w Olsztynie (do 1939 r. Gimnazjum Męskiego, do którego uczęszczał Mendelsohn) oraz Państwowego Liceum Plastycznego, noszącego imię Ericha Mendelsohna.

Partner: Wojewódzka Biblioteka Publiczna, MOK Olsztyn.

Wykład prof. Roberta Traby „Po co nam pamięć? Szanse i przeszkody współczesnych zainteresowań pamięcią zbiorową i indywidualną” połączony z dyskusją, który odbył się 07.06.2011 r. w Starym Ratuszu w Olsztynie otworzył dyskusję programową nad ideą tworzenia w Centrum Dialogu Międzykulturowego DOM MENDELSONNA Archiwum Żywej Pamięci, zbioru relacji i wspomnień obecnych i byłych mieszkańców regionu.

„Archiwum Żywej Pamięci” (21-23.10.2011)

Na 2-dniowy Salon Mendelsohna złożyły się prezentacje pod hasłem „Ludzie – Miejsca – Pamięć – Historie opowiedziane”, przygotowane przez Ryszarda Michalskiego (CEIK, Stowarzyszenie „Tratwa”, Olsztyn) oraz Katarzynę Madoń-Mitzner i Piotra Filipkowskiego z Ośrodka Karta. Drugi dzień zajęć miał formę warsztatów i poświęcony był metodom zbierania relacji biograficznych i innych archiwalnych świadectw. Zajęcia warsztatowe prowadzili: Katarzyna Madoń-Mitzner, Piotr Filipkowski (Ośrodek Karta), Helga Grune (Stowarzyszenie My Life, Frankfurt nad Odrą/Słubice), Dobrochna Kałwa (Uniwersytet Jagielloński, Kraków) oraz Wioletta Pruska i Ryszard Michalski (Stowarzyszenie „Tratwa”).

Tematem grudniowego Salonu Mendelsohna, czwartego w 2011 r. była architektura sakralna cmentarzy żydowskich (7.12.2011). Historyk architektury, współpracownik Centrum Badań nad Architekturą Żydowską w Europie z Brunszwiku, dr Ulrich Knufinke przybliżył historię, funkcje i style architektoniczne budowli sakralnych na terenie Niemiec, omawiając na ich tle olsztyńską realizację Mendelsohna.

ŚWIATŁA PAMIĘCI

Grudniowy Salon Mendelsohna otworzył cykl działań wokół Domu Mendelsohna pod hasłem Światła pamięci. Popołudniami przez cały grudzień we wnętrzu Sali Pożegnań można było oglądać instalacją świetlną Transformation, stworzoną przez niemieckiego artystę Markusa Jordana, nawiązującą symbolicznie do pierwotnej funkcji budynku. Za sprawą grupy uczniów szkół artystycznych z Polski i Niemiec na kilka dni ożył cmentarz żydowski przy ul. Zyndrama z Maszkowic. Podczas borussiańskich warsztatów młodzież wspólnie poznawała historię olsztyńskich Żydów i rodziny Mendelsohna, i stworzyła „Lodowy cmentarz”: w blokach lodu wyrzeźbiła artystyczne wizje nagrobków z olsztyńskiego cmentarza. Podświetlone lodowe macewy stanęły 9 grudnia na terenie cmentarza, przypominając o znaczeniu tego miejsca i o olsztyńskich Żydach. Tego dnia z domu rodzinnego Mendelsohna przy ul. Staromiejskiej 3 do Bet Tahary i cmentarza prowadził świetlny szlak: lampiony i światełka ustawili borussiańscy wolontariusze i mieszkańcy miasta. Partnerzy: Państwowe Liceum Plastyczne im. Mendelsohna w Olsztynie, Archiwum Państwowe w Olsztynie, Künstler an die Schulen e.V., Chłodnia Olsztyn.

Koordynacja działań kulturalnych: Bernd Vogenbeck, Anna Verena Wagner

PROGRAM WOLONTARIACKI

Po zakończeniu 5-letniego dużego programu „Międzynarodowy wolontariat w ochronie krajobrazu kulturowego na Warmii i Mazurach” program wolontariacki w 2011 r. realizowany był w całości dzięki wsparciu Programu Unii Europejskiej „Młodzież w działaniu”. Zrealizowano 3 duże projekty EVS, obejmujące współpracę z partnerami polskimi: Archiwum Państwowym w Olsztynie, Muzeum Budownictwa Ludowego z Olsztyńka, Fundacją Pogranicze z Sejn oraz Fundacją „Szczęśliwe Dzieciństwo” z Lublina, Polskim Stowarzyszeniem na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym. Koło w Giżycku, Centrum Polsko-Francuskim Cotes d’Armor – Warmia i Mazury z Olsztyńka, Przedszkolem

Miejskim nr 4 im. Pluszowego Misia i Przedszkolem Miejskim nr 6 im. Jeana de La Fontaine'a z Olsztyn. W tych organizacjach pracowali wolontariusze z Niemiec, Rosji, Francji i Austrii.

Wśród zagranicznych partnerów Borussii były: Fundacja Kultura Życia z Kaliningradu, ICE e.V. z Drezna, Pax Christi z Akwizgranu, ICE RF ze Strasburga, Jugendinfo z Austrii.

Ponadto jak co roku na wolontariat za granicą wyjechali polscy wolontariusze, rekomendowani przez Borussię: do Niemiec (w ramach współpracy z ICE e.V. z Drezna), Rosji (St. Petersburga – współpraca ze stowarzyszeniem Perspektivi) i Francji.

Program seminariów towarzyszących i szkoleń dla wolontariuszy, uczestniczących w projektach Borussii zorganizowano we współpracy ze Stowarzyszeniem WK „Borussia”, dzięki dofinansowaniu Polsko-Niemieckiej Współpracy Młodzieży.

2011 był Europejskim Rokiem Wolontariatu – na zaproszenie olsztyńskich szkół, instytucji i organizacji z regionu wspólnie z wolontariuszami uczestniczyliśmy w spotkaniach i warsztatach, dzieląc się naszym doświadczeniem z zakresu edukacji pozaformalnej. Na ogólnopolskim Forum „Wolontariat międzynarodowy – wolontariat dla wszystkich”, organizowanym przez Fundację Rozwoju Systemu Edukacji, Ministerstwo Edukacji Narodowej oraz Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej prezentowaliśmy projekt „Międzynarodowego wolontariatu w ochronie krajobrazu kulturowego na Warmii i Mazurach”, unikatowy w skali naszego kraju.

Koordynatorki: Kornelia Kurowska, Beata Samojłowicz

Asystenci programowi: Jeannine Nowak, Dawid Wierzbicki.

PROGRAM WSPÓŁPRACY TRANSGRANICZNEJ

STUDY TOURS TO POLAND

„RITA/STP – Wizyty Studyjne w Polsce 2011”

Projekt RITA/STP to wizyty studyjne skierowane do wyróżniających się studentów w wieku 18-21 lat będących obywatelami Ukrainy, Białorusi, Rosji, Mołdowy. Adresatami projektu są studenci osiągający dobre wyniki w nauce, wykazujący się aktywnością w życiu akademickim i społecznym oraz motywacją do przyjazdu do Polski.

Celem programu jest prezentacja współczesnej Polski przyszłym białoruskim, rosyjskim, mołdawskim i ukraińskim elitom współczesnej Polski. W ramach wizyt studyjnych uczestnicy poznają: polski system samorządowy, gospodarczy, środowiska akademickie, organizacje pozarządowe, media, zagadnienia związane z Unią Europejską. Program stwarza studentom z Europy Wschodniej możliwość poznania polskich rówieśników, wzięcia udziału w wykładach, seminariach i imprezach kulturalnych. STP dla studentów jest jednym z pierwszych cyklicznych polskich programów skierowanych do młodzieży z Europy Wschodniej.

Fundacja „Borussia” jest instytucją zarządzającą programem w skali kraju. Odpowiada za przeprowadzenie promocji programu, rekrutację uczestników i organizatorów wizyt w poszczególnych miastach, kontakty z operatorami - organizatorami wizyt, monitoring wizyt studyjnych, a także bieżącą obsługę programu.

W 2011 r. do udziału w wiosennej edycji Programu Study Tours to Poland zgłosiło się 868, a jesiennej 563 osoby z krajów objętych programem. Spośród nich recenzenci oraz komisja kwalifikacyjna wybrała grono osób zakwalifikowanych do udziału w wizytach.

Wiosną 2011 r. w ramach STP dla studentów do Polski przyjechało 11 grup stażystów (116 osób, w tym: 66 z Ukrainy, 20 z Rosji, 12 z Białorusi, 18 z Mołdowy) na wizyty zorganizowane przez 10 organizacji pozarządowych z całej Polski (Gdańsk, Kraków, Lublin, Łódź, Nowy Sącz, Olsztyn, Poznań, Warszawa, Wrocław, Świętochłowice).

Jesienią w ramach programu STP gościło 8 grup (88 osób, w tym: 52 z Ukrainy, 15 z Rosji, 14 z Białorusi, 7 z Mołdowy) na stażach zorganizowanych przez 9 organizacji pozarządowych (Kraków, Lublin, Nowy Sącz, Olsztyn, Warszawa, Szczecin).

W dniach 9-20.05.2011 r. Fundacja Borussia była gospodarzem wizyty studentów.

We współpracy z lokalnymi partnerami w Olsztynie zorganizowaliśmy również wizyty 2 grup liderów grup studenckich (w dniach 19-26.02.2011 oraz 9-18.12.2011).

Młodzi ludzie z Białorusi, Federacji Rosyjskiej, Ukrainy i Republiki Mołdowy podczas wizyty w Polsce zdobyli nową, praktyczną wiedzę z zakresu pracy projektowej, którą będą mogli wykorzystać w swojej codziennej działalności, rozwinęli swoje umiejętności interpersonalne, poznali lokalnych animatorów oraz zapoznali się z problematyką krajobrazu kulturowego i wybranymi aspektami dotyczącymi komunikacji międzykulturowej. Program został podzielony na bloki tematyczne. Zastosowano różne formy: warsztaty, wizyta studyjna, prezentacja, dyskusja.

Wizyty studyjne finansowane były w ramach programu „RITA/STP- Wizyty Studyjne w Polsce 2009-10” ze środków Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności.

„RITA/STP – Wizyty Studyjne Profesjonalistów w Polsce 2011”

W dniach 28 marca – 2 kwietnia 2011 r. odbyła się wizyta studyjna przedstawicieli samorządów lokalnych i szkół wyższych kierunku administracja publiczna z Federacji Rosyjskiej (obwód kaliningradzki i miasto Sankt Petersburg). W ramach intensywnego, kilkudniowego pobytu w Polsce, uczestnicy wizyty zapoznali się z funkcjonowaniem samorządów lokalnych na przykładzie Województwa Warmińsko-Mazurskiego i Pomorskiego. Wizyta została przygotowana wspólnie z Akademią Służby Państwowej – szkołą wyższej kształcącej na terenie Federacji Rosyjskiej pracowników samorządowych.

Koordynatorka: Ewa Romanowska

Asystentka programowa: Joanna Karasińska (do listopada 2011 r.)

SAMODZIELNE PROJEKTY

WIZYTA STUDYJNA W IZRAELU

Wspólnie z WMODN z Olsztyna zorganizowaliśmy wyjazd grupy 22 edukatorów i nauczycieli z Warmii i Mazur na seminarium-wizytę studyjną „Judaizm – dzieje i kultura Żydów polskich – Holocaust”. Na zaproszenie instytutu Yad Vashem grupa uczestniczyła w wykładach i zajęciach warsztatowych, poświęconych historii i kulturze Żydów ze szczególnym uwzględnieniem historii Holocaustu oraz międzynarodowej wymianie doświadczeń związanych z nauczaniem w polskich i izraelskich szkołach. Współorganizacja: Ośrodek Rozwoju Edukacji w ramach programu „Zachować pamięć. Historia i kultura dwóch narodów”, realizowanego w ramach umowy między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Izraela o współpracy kulturalnej, naukowej i oświatowej. Borussię reprezentowały: Kornelia Kurowska, Ewa Romanowska i Beata Samojułowicz. Koordynacja: Kornelia Kurowska.

WIZYTA STUDYJNA „WSCHODNIA GRANICA POLSKI – PRZESZŁOŚĆ, WSPÓŁCZESNOŚĆ, FIKCJA I RZECZYWISTOŚĆ”

W dniach 14-26.05. 2011 r. odbyła się wizyta studyjna niemieckiej grupy, zorganizowana w kooperacji ze Stowarzyszeniem Freunde der Borussia Olsztyn/Allenstein e.V. Wśród uczestników byli studenci, pracownicy naukowcy, dziennikarze z Lipska. Odwiedzili oni najważniejsze organizacje i instytucje, działające na pograniczu Europy Środkowo-Wschodniej i Unii Europejskiej. Projekt współfinansowała FWPN.

ŚLADAMI PRUSKICH LEGEND

Polsko-rosyjski projekt edukacyjny zrealizowany przez „Borussię” i Kaliningradzki Związek „Anthropos” odbył się w dniach 28.06.-4.07. w Olsztynie, przy wsparciu finansowym Ministerstwa Edukacji Narodowej w ramach programu „Międzynarodowa Wymiana Młodzieży”.

Wzięła w nim udział 16-osobowa grupa młodzieży z Polski i Rosji (Obwodu Kaliningradzkiego) w wieku 16-18 lat, która uczestniczyła w grze miejskiej i warsztatach nawiązujących do historycznych miejsc i postaci, związanych z Olsztynem. Ukazała się dwujęzyczna broszura promująca projekt. Koordynacja: Joanna Karasińska, Krystian Kujawa, Alla Strunz.

OBÓZ SPORTOWO-JĘZYKOWY DLA MŁODZIEŻY

Po raz drugi byliśmy współorganizatorem obozu lingwistyczno-sportowego dla 30-osobowej grupy młodzieży licealnej z województwa warmińsko-mazurskiego, który odbył się w Olsztynie w dniach 3-16.07.2011 r. Młodzież uczestniczyła w zajęciach integracyjnych i sportowych, pogłębiając swoją znajomość języka francuskiego. Głównym organizatorem było Centrum Polsko-Francuskie Côtes d'Armor – Warmia i Mazury. Wsparcie finansowe: Warmińsko-Mazurski Kurator Oświaty. Koordynacja: Jeannine Nowak.

LYRISCHER TRANSFER POETYCKI

Projekt miał na celu stworzenie forum wymiany i współpracy młodych tłumaczy literatury i poetów z Polski i Niemiec. Grupa pracowała nad przekładem wybranych dzieł. Pierwsza część projektu odbyła się w czerwcu w Lipsku, drugie spotkanie we wrześniu w Olsztynie. Efektem wspólnej pracy warsztatowej było słuchowisko, na które złożyły się dialogi tekstów lirycznych autorstwa młodych twórców w obu językach, inspirowane obserwacjami i spotkaniami w Niemczech i Polsce. Organizatorzy: Stowarzyszenie Freunde der Borussia Olsztyn/Allenstein e.V., partnerzy: Stowarzyszenie Olsztyn Wschodni, Planeta 11, Centrum Polsko-Francuskie Cotes d'Armor – Warmia i Mazury, Instytut Polski w Berlinie, Filia w Lipsku. Koordynacja: Jeannine Nowak.

V DNI KULTURY ŻYDOWSKIEJ POD HASŁEM „DIALOG”

Czterodniowy festiwal rozpoczął wykład inauguracyjny „Tematy żydowskie raz jeszcze” prof. Sławomira Buryły z Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, a po nim znakomity koncert gwiazdy izraelskiego jazzu, Alona Olearczyka z zespołem. Wśród zorganizowanych imprez znalazł się wykład prof. Stanisława Krajewskiego, współprzewodniczącego Rady Chrześcijan i Żydów o dialogu chrześcijańsko-żydowskim i spotkanie z dziennikarzem Gazety Wyborczej i reportażystą Pawłem Smoleńskim. Dużym zainteresowaniem cieszyła się wystawa „Nasi Izraelczycy. Losy polskich Żydów w Izraelu” oraz koncert piosenek żydowskich w wykonaniu studentów Studium Aktorskiego im. Aleksandra Sewruka przy Teatrze im. S. Jaracza w Olsztynie. Tradycyjnie już w programie znalazło się seminarium dla nauczycieli, pokazy filmów izraelskich, warsztaty plastyczne, zajęcia nt. języka hebrajskiego i jidysz.

Partnerzy: Stowarzyszenie na Rzecz Kultury Żydowskiej B'Jachad, Muzeum Warmii i Mazur, Wojewódzka Biblioteka Publiczna, WMODN w Olsztynie, Teatr im. Stefana Jaracza, MOK. Patronat honorowy: Marszałek Województwa Warmińsko-Mazurskiego oraz Ambasada Izraela w Polsce. Imprezę wsparli: Samorząd Miasta Olsztyn, Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego, Goethe-Institut w Warszawie i Fundacja im. Roberta Boscha. Koordynacja: Kornelia Kurowska, Anna Verena Wagner

THIS WAS THIS IS

Fundacja Borussia była współorganizatorem europejskiego konkursu fotograficznego „This Was This Is”, w którym wzięło udział ponad 400 osób. Zgłaszane zdjęcia miały przedstawić osobisty punkt widzenia na historię i jej związki współczesnością. Wyróżnieni autorzy zdjęć wzięli udział w uroczystym wernisażu w Budapeszcie pod koniec lutego 2012 r. Partnerzy: instytucje goszczące

menadżerów kultury Fundacji im. Roberta Boscha, Instytut Historii Stosowanej Frankfurt n. Odrą.
Koordynacja: Anna Verena Wagner.

SPOTKANIA LITERACKIE

Odbyły się 4 spotkania promujące powieść Siegfrieda Lenza, „Muzeum Ziemi ojczystej“, która ukazała się nakładem Wydawnictwa Borussia. Równie dużym zainteresowaniem cieszyły się spotkania w Olsztynie, Praniu, jak i w Giżycku oraz Ełku.

Dzięki wsparciu Instytutu Filologii Germańskiej Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu odbyły się 2 spotkania promujące powieść niemieckiej autorki Anne Dorn „Obejrzyjsię“. Koordynacja: Elżbieta Sobczak, Jeannine Nowak, Dawid Wierzbicki.

PROGRAM „SZKOŁA PO NIEMIECKU / SCHULE AUF POLNISCH”

W 2011 r. na indywidualne staże w szkołach niemieckich w ramach programu indywidualnych wymian uczniów między Polską i Niemcami „Szkoła po niemiecku / Schule auf Polnisch” wyjechały 2 osoby z Polski. Odbyły się szkolenia dla uczniów oraz akcje informacyjne w szkołach. Koordynatorka: Jeannine Nowak.

Zespół Fundacji pracował w składzie:

Zarząd: Kornelia Kurowska, Ewa Romanowska, Beata Samojułowicz, Maria Ziółkowska.

Koordynator programu kulturalnego: Bernd Vogenbeck (do lipca 2011 r.), Anna Verena Wagner.

Asystenci programowi: Joanna Karasińska, Jeannine Nowak, Dawid Wierzbicki.

Wolontariusze: do września 2011 r.: Lydia Seidel, Marianne Zegota (Niemcy), Stefaniya Romanovskaya, Anna Ovasapyan (Rosja). Od października 2011 r.: Sarah Zwanzger i Melanie Marx z Niemiec oraz Ekateryna Agapova z Rosji.

Opr. ER, KK